

Ірина Мельник
кандидат педагогічних наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна)

ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Анотація. Автором узагальнено підходи до питань професійної підготовки фахівця, розвитку у нього лідерських якостей. Звертається увага на доцільність формування у фахівця дошкільної освіти креативності, творчого підходу, лідерських якостей, які максимально сприятимуть реалізації завдань педагога у практиці роботи ЗДО. Подано зміст понять «потенціал», «лідерський потенціал», «лідерство».

Автор акцентує увагу на те, що своєрідність прояву лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти детермінована специфікою його особистісно-професійних функцій (вихователь, організатор діяльності дітей, комунікатор з батьками, колегами, методист, керівник закладу дошкільної освіти).

Ключові слова: лідерський потенціал, вихователь, методист, керівник закладу дошкільної освіти, творчий підхід.

Виклад основного матеріалу. Вимоги сьогодення актуалізують проблему модернізації професійної підготовки фахівця дошкільної освіти у відповідності до сучасних потреб розвитку суспільства й національної системи освіти.

Потребою часу є компетентісно особистісна орієнтація професійної підготовки майбутнього педагога.

В умовах сьогодення значущим є професійна підготовка фахівця, який є активним суб'єктом освітнього процесу, передбачає самовизначення,

саморозвиток, самоствердження, самореалізацію, самовдосконалення особистості.

З орієнтацією професійної освіти на європейські стандарти відбувається підвищення вимог до підготовки майбутніх спеціалістів. У цьому сенсі зміст професійної підготовки пов'язаний з актуалізацією лідерського потенціалу, розвитку лідерських якостей педагога дошкільної освіти.

Аналіз наукових джерел в межах нашого дослідження засвідчує, що проблема лідерства, формування лідерських якостей майбутнього фахівця розглядається з позицій особистісно орієнтованого, компетентнісного, культурологічного підходів (В.Гриньова, І.Бех, Л.Чередниченко).

Різноманітні аспекти лідерства особистості представлені в роботах Л.Борщ, О.Шевнюк, Т.Підлісної, Дж.Максвела, О. Тарнопольського, О.Хмизової).

Зазначимо, що проблема більше презентована в соціально-психологічному аспекті, менше – в педагогічному.

Головною рисою оновленого характеру освітніх процесів є підготовка особистості майбутнього педагога, який буде творчо, ініціативно, професійно вирішувати проблеми як сьогодення, так і майбутнього.

Сказане актуалізує вивчення заявленої нами проблеми.

Мета нашого дослідження: на основі узагальнення наукових напрацювань обґрунтувати сутність лідерського потенціалу в контексті професійної підготовки педагога дошкільної освіти.

Відомо, що особистість як суб'єкт активності організує й структурує своє життя, регулює його хід, вибирає та рухається обраним напрямом. Це означає, що особистість здатна цілеспрямовано й оптимістично залучати всі свої психологічні ресурси для вирішення життєвих завдань.

Сказане пояснює доцільність розгляду лідерського потенціалу з позицій особистісно-орієнтованого підходу.

Водночас, зрозуміло, що лідерські якості найбільш виразно проявляються у професійно компетентного працівника. Відтак незаперечним є компетентнісний підхід у з'ясуванні сутності поняття «лідерський потенціал».

Передусім звернемося до визначення сутності змісту категорії професійна компетентність. На основі узагальнень різних авторів (І.Зязюн, З.Курлянд, І.Кузава, Н.Остапчук) резюмуємо, що професійну компетентність треба розуміти як інтегральну багаторівневу професійно значущу характеристику особистості та педагогічної діяльності педагога, що визначає здатність фахівця вирішувати професійні проблеми та завдання, які виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, із застосуванням знань, життєвого досвіду, цінностей.

У педагогічних наукових джерелах поняття «професійна компетентність» ідентифікується з поняттям «компетентність спеціаліста з вищою освітою».

Під професійною компетентністю розуміють: здатність до вирішення певного класу специфічних завдань; особливе поєднання якостей особистості, що проявляються в процесі комунікації через ерудицію та кругозір (грунтовні знання, професійні уміння та готовність до творчості), високу громадянськість, відповідальність, особистісні можливості.

Відомо, що науковці Н.Бібік, О.Савченко вживають термін «ключові компетентності», пов'язуючи їх з особистісними та соціальними здатностями в освіті, що відображають комплексне оволодіння сукупністю способів діяльностей, та створюють передумови для розробки індикаторів їх вимірювання [2].

Логіка нашого дослідження потребує з'ясування сутності понять «потенціал», «лідерський потенціал», «лідерство».

Аналіз наукових джерел дозволяє узагальнити, що лідерство здебільшого розглядається як явище активного ведучого впливу особистості – члена групи – на групу.

Існує також думка, що лідерство – це один із процесів організації та управління малою соціальною групою, що сприяє досягнення групових цілей в оптимальні терміни.

Зазначимо, що справедливою є позиція дослідників стосовно участі у процесі лідерства двох сторін – лідер і співники, які сприймають ситуацію лідерської взаємодії, здійснюють певні дії і вчинки у конкретних умовах.

На підтримку вищезазначеного науковець О.Хмизова зазначає, що «лідерський потенціал керівника соціальної групи містить сукупність якостей, умов виявлення, а також особливості його сприйняття даною групою, які визначають можливості керівника зайняти лідерську позицію у групі та успішність використання ним певного ресурсу в практиці управління» [5, с.199].

Потенціал трактується як можливість, що існує у прихованому вигляді і може виявлятися у відповідних умовах.

Цікавим є факт, що у філософській та психолого-педагогічній літературі розглядаються різні види потенціалів особистості, а саме: творчий, інтелектуальний, аксіологічний, комунікативний, трудовий, культурний, лідерський.

Означені різновиди засвідчують не що інше, як інтегральну, багатогранну характеристику категорії «потенціал».

Складну структуру змісту поняття «лідерський потенціал» засвідчує тлумачення педагогічного професійного потенціалу Підласим І., який виділяє такі структурні компоненти: інтелектуальний, мотиваційний, комунікативний, операційний!. Водночас науковець додає ще й такі, як: творчий, культурний, гуманістичний, діяльнісний, вважаючи їх загальними умовами здійснення професійної діяльності [3, с.256].

Нам імponує твердження дослідника Л.Борщ, який вважає, що «лідерський потенціал – це прагнення до влади й незалежності, здатність генерувати нові конкурентноспроможні ідеї та проекти, повністю розкривати та реалізовувати свої можливості на основі природних та набутих лідерських якостей, інтелекту, професійного і життєвого досвіду, харизматичності [1, с.5].

На основі узагальнення наявних визначень досліджуваного нами поняття ми вважаємо, що правомірно розглядати лідерський потенціал як якісну характеристику з акумуляцією сукупності внутрішніх потреб, можливостей, ціннісного ставлення. Водночас до лідерського потенціалу треба включати і засоби, що сприяють досягненню такого рівня інтеграції компетентності, відповідності, активності й комунікативності, який забезпечує її провідний вплив на членів групи у спільному вирішенні задач у різних сферах діяльності та задає позитивну спрямованість процесу її професійного становлення.

У з'ясуванні змістового наповнення категорії «лідерський потенціал» вважаємо правомірним акцентувати на такій властивості психіки як емоційна стійкість, яку сучасні вчені пов'язують із спроможністю успішно здійснювати необхідну діяльність у складних емоційних умовах, що викликають переживання, негативні емоції.

Емоційну стійкість психологи називають ще фрустраційною толерантністю.

Заслуговує уваги розуміння означеного поняття науковцем Прімою Р.М., яке суттєво доповнює попереднє. Автор визначає його як «здатність педагога протистояти життєвим труднощам, не втрачаючи при цьому психологічної адаптації, що базується на здатності, з одного боку, адекватно оцінювати реальну ситуацію, а з іншого – можливість передбачити вихід із неї» [4,с.125]

Додамо, що при характеристиці суті поняття «лідерський потенціал» варто звернути увагу і на стійкість особистості.

Отже, лідерський потенціал, це вочевидь, прояв внутрішніх резервів особистості, її волі, наполегливості, відповідальності.

На нашу думку, процес формування лідерського потенціалу майбутнього педагога дошкільної освіти варто розглядати у тісному взаємозв'язку із процесом соціалізації, яку треба розглядати як формування особистості способами діяльності в даному суспільстві.

Відомо, що процеси соціалізації індивіда, тобто формування його особистісної неповторності здійснюється в руслі взаємодії цілої сукупності різних обставин.

Аналіз наукових джерел дозволяє виділити два параметри систематизації всіх впливів на життєвому шляху особистості:

1. Цілеспрямований, систематичний вплив на індивіда зі сторони спеціалізованих суспільних інститутів для повідомлення певних навичок та вмій.

2. Незаформалізований «відкритий» вплив середовища побічно, через опосередковані функції сакральної і повсякденної культури, разом з тим, більш пластичної під її суб'єктивно-творчим впливом.

Отже, з одного боку індивід засвоює соціальний досвід, входячи в соціальне середовище, а з другого – в процесі соціалізації він активно відтворює систему соціальних зв'язків за рахунок активного входження в навколишнє оточення.

Трансформуючи вищезазначені положення в площину нашого дослідження можемо небезпідставно стверджувати, що процес розвитку лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти – динамічний, пов'язаний із утвердженням соціального статусу фахівця, наблизений у часі.

Оскільки процес соціалізації, як відомо відбувається у діяльності, спілкуванні, самосвідомості, то відповідно формування й утвердження лідерського потенціалу фахівця відбувається у названих сферах .

Відтак очевидно, що сформованість лідерського потенціалу вихователя ЗДО передбачає передусім вміння проявляти професійні здібності, мобілізувати свої зусилля на забезпечення сприйняття себе в нових ситуаціях.

Тобто змістове навантаження лідерського потенціалу фахівця акумулює якості професіонала, організатора, менеджера. Безперечно, особистість, яка володіє лідерським потенціалом – це активний, дієздатний, творчий, відповідальний, енергійний, толерантний, контактний, дисциплінований фахівець, готовий керувати колективом і самим собою.

Узагальнюємо, що лідерський потенціал – важлива складова професіоналізму педагога дошкільної освіти.

Акцентуємо, що своєрідність прояву лідерського потенціалу педагога дошкільної освіти детермінована специфікою його особистісно-професійних функцій (вихователь, організатор діяльності дітей, комунікатор з батьками, колегами, методист, керівник дошкільного закладу).

Цілком умотивованим вважаємо твердження науковців про складність поняття «лідерський потенціал».

Означене дозволяє зробити висновок про доцільність його структурно-компонентної характеристики. Однак в контексті професії фахівця дошкільної освіти лідерський потенціал, його структура мало досліджені. Компонентно-структурну характеристику лідерського потенціалу означеного спеціаліста, технологію його формування в середовищі ЗДО бачимо в перспективі вивчення.

Список використаних джерел

1. Борщ Л.В. Економічні засади та інноваційні технології формування й використання лідерського потенціалу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». К., 2007. 20 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: [монографія]/Н.М.Бібік, Л.С.Ващенко, О.І.Локшина та ін.;/під заг. ред. О.В.Овчарук. К.:К.І.С., 2004.112с.
3. Підласий І.П. Діагностика та експертиза педагогічних проєктів. Навч. посібник. К.:Україна, 1998.343с.
4. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія. Дніпропетровськ: ІМА-прес. 2009. 367 с.
5. Хмизова О.В. Шляхи актуалізації лідерського потенціалу особистості майбутніх економістів у процесі вивчення англійської мови за професійним спрямуванням. Науковий вісник Кримського гуманітарного університету. Серія. Педагогіка. Вип 2.Ч.1. Ялта, 2013.С.198-206.